

Høring rundskriv til ungdomsgarantien

Unge funksjonshemmede har lest høringsutkast til rundskriv for forskriftsfesting av ungdomsgaranti og vil med dette gi våre innspill. Overordnet synes vi det er mye viktig som er blitt belyst i rundskrivet, men vi ønsker å komme med noen kommentarer.

1. Generelt om forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens egenregi kapittel 4 Ungdomsgaranti.

Arbeidet knyttet til unge som inngår i garantien må forankres i den lokale arbeids- og velferdsforvaltningen (som også omfatter kommunen gjennom partnerskapet), selv om det er Arbeids- og velferdsetaten som har ansvaret gitt etter forskriften. Brukerne i Ungdomsgarantien må møte "ett Nav" - uavhengig om det er kommunale eller statlige tiltak og ansatte.

2. § 4-1 Personkrets

2.2 Hvordan skal bestemmelsen forstås?

I rundskrivet står det *“Personer innenfor den aktuelle aldersgruppen som har fått “fastslått at de har et behov for bistand” fra Arbeids- og velferdsetaten for å beholde eller komme i ordinært arbeid er omfattet av ungdomsgarantien, se NAV-loven § 14 a.”*

Unge funksjonshemmede mener at det er viktig å presisere at personer som mottar uføretrygd også kan ta kontakt med NAV og få vedtak om bistand etter § 14 a. Årsaken til at vi mener at personer som mottar uføretrygd bør omfattes av ordningen er fordi vi vet at mange funksjonshemmede og kronisk syke får innvilget uføretrygd mer eller mindre automatisk den dagen de fyller 18 år. Dette er ofte ufrivillig og mange har god arbeidsevne, selv om NAV vurderer at de er kandidater for uføretrygd. I tråd med målene om økt deltakelse i arbeidslivet mener vi derfor det er nødvendig å inkludere uføretrygdede i ordningen, slik at de, om de selv oppsøker NAV, kan få bistand til å komme i arbeid.

Unge funksjonshemmede mener videre at det er nødvendig å tydeliggjøre i rundskrivet hva som skjer når deltakeren/kandidaten fyller 30 år. Vi er enige i at ungdomsgarantien skal ha en aldersgrense på 30 år. Samtidig mener vi det er behov for en presisering på hvilken praksis som følger for de personene som fortsatt er i tiltak tilknyttet ungdomsgarantien etter fylte 30 år. Dette kan eksempelvis være personer som kommer inn i ordningen i slutten av 20-årene eller har tiltak som varer etter at personen har fylt 30 år. Hva skjer i en overgangsperiode? Får man beholde sin veileder? Hvordan følges man opp videre?

2.3 Nærmere om NAVs tolkning

I oppramsingen i andre avsnitt *“Det kan løses ved for eksempel veiledning, trening i jobbsøking eller kurs av kortere varighet”* mener Unge funksjonshemmede at *tilrettelegging* må nevnes eksplisitt som et av eksemplene. Dette fordi mange unge under 30 som står utenfor arbeidslivet har behov for mindre eller større tilretteleggingstiltak som kan sikre at de kan få og stå i arbeid. Tilrettelegging er ofte et relativt enkelt tiltak, men vår opplevelse er at dette er en mulighet som ikke alltid tenkes på. Det å presisere dette i oppramsingen vil derfor være nyttig slik at ansatte i NAV tenker bredere når det gjelder mulighetsrommet som finnes for at unge kan stå i arbeid.

Fjerde avsnitt begynner med følgende formulering *“Unge som er vurdert til å ha liten mulighet til å være i jobb er ikke omfattet av ungdomsgarantien.”* Unge funksjonshemmede er spørrende til hvem det siktes til i denne setningen. Vi vet blant annet at mange unge funksjonshemmede og kronisk syke vurderes feilaktig av NAV, der NAV vurderer arbeidsevnen til vesentlig lavere enn det som faktisk er tilfelle. Eksempler på dette er personer med synlige funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer, som gjerne har god arbeidsevne, men som vurderes til å “lite sannsynlig komme i jobb” basert på fordommer. I tillegg er det viktig å ikke glemme unge som mottar uføretrygd, som for øvrig kan være i kategorien “ha liten mulighet til å være i jobb”. Enkelte unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom får ufrivillig innvilget uføretrygd og er dermed “kvittert ut” i NAV sitt system. Dette er unge som kan være en god og nødvendig ressurs i arbeidslivet, og det er viktig at denne gruppen inkluderes i ungdomsgarantien.

2.4 Unge som er under 18 år

Kort kommentar til siste setning i fjerde avsnitt – formuleringen bør endres fra *“[...] tilgjengelig for barnets foreldre”* til *“[...] tilgjengelig for den unges foresatte”* slik at formuleringen er i tråd med den gjennomgående ordlyden.

Rundskrivet beskriver forskjellene i krav om samtykke i helsesektoren og i NAV, og at kravet om samtykke bortfaller ved henholdsvis 16 og 18 år. Rundskrivet beskriver også konsekvensen av dette og at helseopplysninger om NAV mottar kan bli tilgjengelig for ungdommens foresatte. Unge funksjonshemmede mener det er viktig å sikre gode løsninger med tanke på opplysninger som foresatte kan få innsyn i. Eksempelvis kan en 17-åring ta abort uten at foresatte er informert om dette, og samtidig ha behov for å gi NAV opplysninger om at man ikke kan møte på arbeidstrening på grunn av dette. Kobles man inn i ungdomsgarantien kan det oppstå en situasjon der foresatte får vite om aborten gjennom NAV, mens den unge selv ikke ønsket å dele disse opplysningene. Utfordringen kan bli at den unge ikke tør å oppgi helseopplysninger til NAV fordi man er redd for at foresatte skal få innsyn i dette gjennom NAV. Dette kan være problematisk med tanke på kontakten og oppfølgingen man får fra NAV.

I siste avsnitt tilhørende kapittel 2.4 mener Unge funksjonshemmede at det bør stå noe om hva NAV kan tilby av bistand for unge der foresatte ikke samtykker til oppfølging etter ungdomsgarantien.

3. § 4-2 Innhold

3.1 Generelt om bestemmelsen

Siste avsnitt tilhørende kapittel 3.1 omhandler muligheten til å levere serviceklage. Unge funksjonshemmede mener det må presiseres at den unge må informeres om muligheten til å levere serviceklage til NAV slik at man vet hvilke rettigheter man har til å klage. Det må også informeres om hvordan man går frem for å klage.

3.3 Nærmere om NAVs tolkning

3.3.2 § 4-2 andre ledd Fast kontaktperson og tilbud om oppfølging ut fra behov

Eksempel 3 i eksempelboksen er litt uklart. Det bør tydeliggjøres og komme mer informasjon om hva dette egentlig betyr.

Bokstav b) Veiledning om hvilke muligheter som finnes i arbeidsmarkedet med utgangspunkt i den enkeltes jobbønsker og forutsetninger og Bokstav c) Vurdering av utdanningsmuligheter og kvalifiserende tiltak basert på den enkeltes forutsetninger, behov, jobbønsker og situasjonen i arbeidsmarkedet.

Unge funksjonshemmede er godt kjent med at funksjonshemmede blir møtt med lave forventning og negative holdninger på mange arenaer. Dette gjelder også i møte med Arbeids- og velferdsetaten. Veiledere og saksbehandlere har ofte antakelser om hva den enkelte kan eller ikke kan studere eller jobbe med dersom man har en funksjonsnedsettelse eller kronisk sykdom. Dette gjør at vurderingene som tas kan føre til at man settes på tiltak som ikke fungerer. Det kan ikke forventes at veiledere har inngående kunnskap eller spisskompetanse om ulike funksjonsnedsettelser eller diagnoser, men det er viktig at veiledere forstår og har kompetanse på hvordan de skal møte personer med funksjonsnedsettelser eller kronisk sykdom. Mange møter fordommer og blir ikke sett som hele mennesker. For å bidra til at den enkelte finner et arbeid man trives med og står lengst mulig i arbeid er det helt nødvendig å ta utgangspunkt i den enkeltes karriereønsker. Samarbeidet med NAV-veileder må, ut ifra karriereønske, primært rettes mot hvordan den enkelte kan tilegne seg nødvendig kompetanse og hvordan arbeidsplassen kan tilrettelegges for å imøtekomme karriereønsket. Det burde komme tydeligere frem hvordan man samhandler for å nå mål.

En annen ting vi ønsker å påpeke er at mange funksjonshemmede har opparbeidet seg kompetanse gjennom å ha en funksjonsnedsettelse eller kronisk sykdom. Dette kan eksempelvis være organisasjonserfaring på både lokalt og nasjonalt nivå, deltakelse i ungdomsråd ved sykehuset eller som brukerrepresentant i nasjonale eller regionale organ. Det vil være viktig å anerkjenne denne type kompetanse når veiledning og vurderingene av hvilke muligheter man har til utdanning og arbeid skal gjennomføres.

Mange unge vet ikke hvilke rettigheter de har og hvilke muligheter som finnes. Det er i tillegg mange som kjenner på at det er forskjell på det å ha rett og det å få rett. En del unge har opplevelser med manglende tilrettelegging og tilpasning. Dette er gjerne grunnen til at man ikke har opplevd mestring, og det er demotiverende. Mange har opplevelser med å bli møtt av et skolesystem som ikke ser hele mennesket, og det er en kamp for å få sine rettigheter oppfylt. For å få til god veiledning vil det være essensielt å hjelpe den unge med å forstå egen kompetanse og se iboende ressurser, det kan være mange som føler at de ikke kan noe. Derfor er det viktig å hjelpe unge til å finne ut hva de har motivasjon og muligheter for.

Bokstav b), c), d) e) og f) henger tett sammen for å få til god veiledning.

Bokstav d) hjelp til og veiledning om arbeidsrelaterte, sosiale og økonomiske forhold, I avsnittet om arbeidsrelaterte forhold mener Unge funksjonshemmede at funksjonsassistanse må legges til som eksempel. For enkelte unge vil det å få innvilget funksjonsassistanse være et viktig tiltak for å kunne stå i jobb. Ettersom funksjonsassistanse er en ordning som forvaltes av NAV vil det være mulig å samarbeide godt internt for å få på plass nødvendig tilrettelegging, herunder funksjonsassistanse, for å sikre deltakelse i arbeidslivet.

Unge funksjonshemmede mener det i fjerde avsnitt må tydeliggjøres at økonomiske forhold kan ha betydning for mulighetene til å stå i arbeid, utdanning eller andre aktiviteter, slik det er presisert i tredje avsnitt. Uforutsigbar privatøkonomi er en svært viktig faktor for unge og kan i stor grad påvirke evnen til å ta utdanning eller stå i arbeid. Er den økonomiske situasjonen dårlig eller uforutsigbar vil det være vanskelig å konsentrere seg om å søke jobber eller gå på skole fordi man er stresset over økonomi. Unge funksjonshemmede mener derfor at formuleringen som står i rundskrivet er for utydelig, og legger få føringer om at det er nødvendig å snakke om privatøkonomi som en del av ungdomsgarantien. Formuleringen i fjerde ledd bærer preg av at privatøkonomi er et vanskelig tema å snakke om, og noe som kun skal tas tak i dersom veileder blir oppmerksom på at økonomi kan være en utfordring. Vi mener det er nødvendig å ha privatøkonomi som en fast del av oppfølgingen gjennom ungdomsgarantien for å forhindre at økonomi blir en av årsakene til at den unge faller ut av garantien.

Hvordan hverdagen ser ut påvirker hvordan man har det, og hvor mottakelig man vil kunne være for å få bistand og veiledning til å komme i jobb. Eksempelvis kan det være vanskelig å få hverdagen til å gå opp dersom man har behov for brukerstyrt personlig assistanse, men ikke har tilgang til denne hjelpen. For flere funksjonshemmede kan hverdagen bli vanskelig når man må velge mellom å dusje eller være med venner, på grunn av at man eksempelvis ikke har fått innvilget tilstrekkelig timer med assistanse som man har behov for. Unge med funksjonsnedsettelse og behov for praktisk bistand må få bistand til å søke BPA, samt bli forespeilet mulighet til å få funksjonsassistanse i arbeidslivet. Det kan også være utfordrende med planlegging av transport, og mange må bruke mye tid og energi på å planlegge for å få hverdagen til å gå opp. Dette usynlige arbeidet påvirker også hvordan man har det. For unge med funksjonsnedsettelse bør det vurderes om den enkelte har rett på Arbeids- og utdanningsreiser (AU-reiser).

Videre mener vi derfor det er behov for å inkludere en setning om at funksjonshemmede og kronisk syke ofte har dårligere sosioøkonomisk status enn andre unge, i tillegg til at de gjerne har høyere utgifter tilknyttet eksempelvis helse. Dette er viktig for å synliggjøre hvordan situasjonen og virkeligheten er for en stor andel av unge. Om den unge har merutgifter på grunn av sykdom og funksjonsnedsettelse må det informeres om mulighet for å søke grunnstønad.

Bokstav e) bistand til å samhandle med andre relevante instanser, blant annet utdanningsmyndighetene, barneverntjenesten og helsetjenesten

Tverrsektorielt samarbeid på individ nivå

“Vilkåret for at samarbeidsplikten i enkeltsaker inntre er at samarbeid er *nødvendig* for å gi den unge et helhetlig og samordnet tjenestetilbud”. Det bør tydeliggjøres hvem det er som definerer at et samarbeid er nødvendig.

Samhandling med Oppfølgingstjenesten (OT)

Eksemplet i boksen under *Samhandling med Oppfølgingstjenesten (OT)* så brukes ordet hen. Andre steder i dokumentet brukes han og hun i eksemplene. For å ha et inkluderende språk så burde “den unge” brukes i stedet for hun, han eller hen i tråd med resten av ordlyden i rundskrivet. Siste setningen i eksemplet “For å kunne avholde et slikt møte, må det foreligge et samtykke”, her bør det presiseres hvem det er som må samtykke.

Samhandling med barnevernstjenesten

I tredje avsnitt står følgende formulering: “Når nye ungdommer henvender seg til NAV, er det viktig at NAV-kontoret spør om vedkommende har eller har hatt tiltak i barnevernet”. Slik vi oppfatter formuleringen i rundskrivet skal alle nye ungdommer som kommer inn i ungdomsgarantien spørres om de har hatt tiltak i barnevernet. Unge funksjonshemmede stiller seg spørrende til hvorfor NAV skal spørre om dette. Vi mener at det gjerne skal spørres om familiære forhold for å få innsikt i den unges dagligliv. Samtidig er vi usikre på hvorvidt det er hensiktsmessig å spørre alle unge som deltar i ungdomsgarantien om de har hatt tiltak i barnevernet. Det er heller ikke sikkert at den unge selv vet om man har hatt tiltak i barnevern. Dersom formuleringen videreføres i rundskrivet, må det stå mer utfyllende om hvorfor dette er relevant å spørre om.

I samhandling mellom barnevernstjenesten og NAV ønsker vi å påpeke at barnevernet oppfordrer deg til å spare, mens NAV oppfordrer deg til å bruke denne kontoen før du får sosiale tjenester. NAV og barnevernet har motstridende retningslinjer når det kommer til økonomi. Eksempelvis: Når man er 21 år og i ettervern fra barnevernet – så er det NAV man henvender seg til hvis man sliter økonomisk. Da må man bruke opp det man er blitt oppfordret til å spare. Hvis man har spart til depositum på leie av bolig, så må man bruke opp det før man får støtte fra NAV, og så må NAV utstede garanti for depositum, som den unge egentlig hadde. Dette er umyndiggjøring.

Bokstav f) tilrettelegging og hjelpemidler på arbeidsplassen tilpasset den enkeltes behov og i samarbeid med arbeidsgiver.

Unge funksjonshemmede er svært fornøyd med at ny bokstav f) er kommet inn i lovverket og synes beskrivelsen i rundskrivet er god. Spesielt bra er formuleringen om at tilrettelegging kan være av organisatorisk, psykososial eller fysisk art. Tilrettelegging kan være så mangt, og vi savner noen flere eksempler på hva tilrettelegging kan være;

- Funksjonsassistanse
- Fleksitid
- Pauser
- Hev-senk-pult
- Tegnspråk- og skriveolk

Funksjonshemmede og kronisk syke møter fordommer og manglende forventninger til hva de kan utdanne seg til og jobbe som. Ofte er det ikke kompetansen eller funksjonsevnen som er til hinder for utdanning og arbeidsdeltakelse, men manglende tilrettelegging og manglende tilgang til nødvendige hjelpemidler. For enkelte er tilrettelegging og hjelpemidler nødvendige grep for å øke arbeidsevnen og for å sikre at man kan stå i arbeid eller ta utdanning slik at man får en varig tilknytning til arbeidslivet.

I rundskrivet under overskriften *Samhandling med høyskole- og universitetssektoren* står det at “samhandling med NAV hjelpemiddel og tilrettelegging kan vurderes innenfor alle utdannings- og opplæringsløp” med henvisning til bokstav f. Unge funksjonshemmede mener at det må presiseres og komme tydeligere frem i rundskrivet at den unge kan få tilrettelegging for å ta utdanning. For mange er utdanning veien inn i arbeidslivet, og det å også få tilrettelegging for å kunne ta og fullføre relevant utdanning er helt avgjørende. Tilretteleggingsmulighetene kan ofte være lite tilgjengelig og lite kjent i

utdanningssystemet. Det er eksempelvis veldig individuelt hva du får av tilrettelegging i høyere utdanning. Det er mange som kunne ha fungert i en jobb, dersom man fikk tilrettelegging i utdanningen.

3.3.3 § 4-2 tredje ledd Sammenhengende oppfølging og gruppeoppfølging

Rundskrevet mangler noe om hvordan man forholder seg til 16-18 åringer i eventuell gruppeoppfølging. Det er uklare formuleringer med tanke på taushetserklæring. Hva gjør man hvis en mellom 16-18 skal være med i en gruppe? Er det noe spesielt for de i den aldersgruppa? Hvordan blir dette med tanke på taushetserklæring og samtykke? Skal både den unge og foresatte undertegne/samtykke?

Innholdet i gruppeoppfølging med god praksis må gjøres i lys av den unges behov og erfaringer, i tillegg til at gruppetilbudet må lages med unge. Når det kommer til oppfølging i grupper må det være bevissthet rundt sammensetning av gruppen, og ikke nødvendigvis skille aldersmessig (eks. 22 -24 år), men på livssituasjon eller lignende (eks er du ung, har familie og barn osv.). Det kan ofte være fint å være sammen med andre som er i samme situasjon slik at man ser at man ikke er alene.

Siste setning i andre avsnitt «Gode erfaringer fra tidligere praksis med gruppeoppfølging, skal også være førende i utviklingen av opplegget». Her bør det legges til at den unges erfaringer, ønsker og behov også skal være førende i utviklingen av opplegget.

Setningen i tredje avsnitt, «Dette innebærer en tydelig forventningsavklaring i starten av oppfølgingen, slik at oppfølging i grupper oppleves som en trygg arena for de unge», henviser til taushetserklæringen og er klar. Her må det komme tydeligere frem hva som er poenget, i tillegg til at forventninger må avklares begge veier.

3.3.4 § 4-2 fjerde ledd Nødvendig oppfølging og veiledning fra Arbeids- og velferdsetaten utover arbeidsgivers tilretteleggingsplikt

I andre avsnitt henvises det til bokstav a-e. Unge funksjonshemmede forutsetter at dette er en skrivefeil, og at det her skal henvises til **bokstav a-f**. Vi mener det er positivt at det presiseres at NAV kan gi oppfølging og veiledning til arbeidsgivere. Spesielt det som omhandler tilrettelegging på arbeidsplassen, da vi opplever at mange arbeidsgivere ikke har god nok kompetanse om tilrettelegging og hvordan dette kan gjøres. Mange unge tør heller ikke å fortelle arbeidsgiver at de har en funksjonsnedsettelse eller kronisk sykdom på grunn av tidligere erfaringer eller diskriminering.

4.3.1 § 4-3 første ledd Aktivetsplanen

“Det skal ikke utarbeides aktivetsplaner for unge som deltar i kvalifiseringsprogram jf. lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 29. Dette kommer frem av NAV-loven § 14a fjerde ledd.”

Deltakere som er en del av det kommunale kvalifiseringsprogrammet kan komme inn under Ungdomsgarantien, selv om de ikke skal ha en aktivetsplan hjemlet i denne forskriften. Samtidig reiser det spørsmålet om "fast kontaktperson" - og at det for disse deltakerne bør kunne være mulig å bli fulgt opp av samme Nav-ansatt som følger dem opp i kvalifiseringsprogrammet og at denne blir den faste kontaktpersonen - uavhengig av om vedkommende er kommunalt eller statlig ansatt.

5. § 4-4 Varighet

Unge funksjonshemmede mener at det må presiseres i rundskrivet hva som skjer når det ikke lengre er et behov og når har man ikke lengre har behov for bistand under ungdomsgarantien.

I rundskrivet står det at "Dersom personen har behov for arbeidsrettet bistand etter fylte 30 år, vil personen få det, men ikke etter innholdet i Ungdomsgarantien. Vedkommende vil få oppfølging etter NAV-loven § 14 a". Hvis man har vært på tiltak under ungdomsgarantien, flyttes man bare over på lignende tiltak? Hvordan vil dette foregå? Får man en ny veileder/kontaktperson når man flyttes over? Vi mener det trengs utdypning av hvordan prosessen vil se ut.

Det burde være med flere eksempler på scenarioer i eksempelboksen. Eksempelvis hva skjer med en person som er 28 år som er på et tiltak som skal vare i 3 år, og hvordan det gjøres med tanke på at man ikke faller inn under ungdomsgarantien når man er 30 år.

Med vennlig hilsen

Siri Espe,
Interessepolitisk leder,
Unge funksjonshemmede

Maren Hagen Fuglesang,
Rådgiver,
Unge funksjonshemmede